

บทที่ 1

ความมุ่งหมายและวิวัฒนาการของการมัธยมศึกษา

1.1 ความหมายของการศึกษา

Carter V. Good (Carter V. Good, 1973 : 419) บรรณาธิการ Dictionary of Education ได้ให้ความหมายของการศึกษา ดังนี้

"การศึกษา หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมที่มีคุณค่าในสังคม" หรือ

"การศึกษา หมายถึง กระบวนการของสังคมที่คนในสังคมได้จากสภาพแวดล้อม ซึ่งได้รับการคัดเลือกและการควบคุมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะจากโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้แต่ละบุคคลมีความสามารถ และความเจริญงอกงามในสังคมที่ตนอาศัยอยู่"

John Dewey นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความของ "การศึกษา" ว่า

o การศึกษา หมายถึง ความเจริญงอกงาม

o การศึกษา หมายถึง การเสริมสร้างประสบการณ์และเพิ่มพูนความสามารถในการจัดประสบการณ์ใหม่ให้แต่ละบุคคล

Van Cleve Morris (Van Cleve Morris, 1961 : 4-5) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Philosophy and the American School ว่า "การศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป หมายถึง การพัฒนาของมนุษย์ในค่านต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะ อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นศิลปะที่ให้ความร่วมมือกับธรรมชาติ และเป็นศิลปะในการปรับปรุงธรรมชาติ การศึกษาช่วยพัฒนาร่างกายให้มีทักษะดีขึ้น ช่วยให้มีมนุษย์รู้จักตนเอง นอกจากนั้นยังช่วยในการพัฒนาบุคลิกภาพและอุปนิสัยของมนุษย์อีกด้วย"

ลาโรช บัวศรี (ลาโรช บัวศรี, 2514 : 38) ได้ให้ความหมายของการศึกษา

ว่า

"การศึกษา คือ การพัฒนาขั้น 5 (Education is the development of the five aggregates) เพื่อว่าอกุศลมูล จะไต่เบาบางลงอย่างมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ขั้น 5 ไต่แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ"

- o รูป คือ ร่างกาย (Physical)
- o เวทนา คือ ความรู้สึก (Sensation)
- o สัญญา คือ ความจำ (Remembering)
- o สังขาร คือ ความคิด (Thought)
- o วิญญาณ คือ ความรู้ (Consciousness)

ชิรวัดน์ นิจนทร (ชิรวัดน์ นิจนทร, 2528 : 71 - 72) ได้กล่าวถึง ความหมายของการศึกษาใน "การศึกษากับการพัฒนาชุมชน" ว่า

ความหมายของการศึกษาอาจพิจารณาได้ทั้งในแนวแคบและแนวกว้าง สำหรับในแนวแรกนั้น การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งทางสติปัญญา ทักษะ บุคลิกภาพ หรือ นิสัยใจคอ โดยมีผู้ถ่ายทอดความรู้และจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนภายในสถาบันการศึกษา เนื่องจากการศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคล และนักวิชาการ ในแต่ละสาขามุ่งที่จะให้บุคคลบรรลุ เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลาย ๆ อย่าง ขึ้นอยู่กับปรัชญาหรือค่านิยมของคนในสังคม นั้น ดังนั้นแม้จะเป็นความหมายในแนวแคบ แต่นักวิชาการต่าง ๆ ก็ให้นิยามที่แตกต่างกันไป ไต่หลายประการ เช่น นักจิตวิทยาของการศึกษาว่าเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ นักสังคมวิทยา เห็นว่า การศึกษาเป็นกระบวนการอบรมกล่อมเกล้าให้คนรู้จักระเบียบแบบแผน ของสังคมตั้งที่เรียกกันว่ากระบวนการสังคมประภิต (Socialization) นักมานุษยวิทยา เห็นว่า การศึกษาเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม นักการศึกษาอาจจะเห็นว่า การศึกษาเป็นการ ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติ หรือการสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่บุคคล ส่วน นักรัฐศาสตร์เชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังลัทธิการเมือง หรือวัฒนธรรมทาง การเมืองให้แก่ประชาชน จะเห็นว่า ความหมายเหล่านี้ยังเน้นในเรื่องของการถ่ายทอดการ ปลูกฝังหรือการอบรมสั่งสอนโดยมองผู้เรียนว่าเป็นผู้ที่รับการการศึกษา (Passive) จาก ครูอาจารย์ หรือผู้ถ่ายทอดคนอื่น ๆ (Socializing Agents)

ส่วนการศึกษาในแนวกว้าง หมายถึง กระบวนการใด ๆ ก็ตามที่ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรม อันเป็นที่พึงประสงค์ของตนเองและสังคม โดยที่บุคคลผู้นั้นอาจจะได้รับ การถ่ายทอดคุณลักษณะที่พึงปรารถนา มาจากครูอาจารย์ หรือสื่อกลางอื่น ๆ หรืออาจเกิดจากการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ด้วยตนเองก็ได้ ความหมายในแนวกว้างนี้จึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการทุกอย่างที่เกี่ยวพันกับชีวิตของคนเรากั้งแต่เกิดจนตาย (From Womb to Tomb) ไม่ว่าจะ เรียนรู้นั้นจะเกิดขึ้นในบ้าน ในโรงเรียน ในวัด ในชุมชนหรือสังคม กิจกรรมทุกประการที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์ในทุกสถานที่และทุกเวลา ถือได้ว่าเป็นการศึกษา ทั้งสิ้นทั้งที่ จอห์น คิวอี้ เคยกล่าวเอาไว้ว่า การศึกษาคือชีวิตและชีวิตคือการศึกษานั้นเอง

จากความหมายในวงกว้างดังกล่าว ทำให้สามารถแบ่งประเภทหรือรูปแบบของการศึกษาออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน หรือการศึกษาอย่างเป็นทางการ (Formal Education) เป็นระบบการศึกษาที่มีผู้รับผิดชอบจัดขึ้น (เช่น รัฐบาล เอกชน) โดยมีสถาบันการศึกษา (โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันในชื่ออื่น ๆ) เป็นผู้กำเนิ การตามนโยบาย หรือแผนที่ได้กำหนดไว้อย่างมีเป้าหมายแน่ชัด มีหลักสูตรการเรียนการสอน มีการกำหนดอายุ และคุณสมบัติของผู้เรียนในแต่ละระดับ มีการแบ่งชั้นเรียน การกำหนด เวลาเข้า-ออกจากโรงเรียน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการมอบหลักฐานที่ให้ รับรองคุณวุฒิ (Accreditation) ให้แก่ผู้เรียนด้วย

2. การศึกษานอกโรงเรียน (Non-formal Education) เป็นการศึกษาที่ จัดขึ้นอย่างมีแบบแผนเช่นเดียวกัน แต่อยู่นอกระบบโรงเรียนตามปกติ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะ ให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตามความต้องการและความสะดวกของผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพ มีลักษณะเป็นการผสมผสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และไม่มีมาตรฐาน ที่แน่นอนตายตัว กล่าวคือ อาจจะจัดแบบมีชั้นเรียน หรือแบบไม่มีชั้นเรียนก็ได้ สามารถยืดหยุ่น ได้ตามสภาพการณ์แวดล้อม เช่น การศึกษายุใหญ่ การฝึกอบรมระยะสั้น การฝึกอาชีพ

วิทย์ศึกษา การเรียนจากโทรทัศน์ ฯลฯ ผู้ที่จะรับบริการการศึกษาประเภทนี้ มีตั้งแต่เด็กวัยเรียนไปแล้วและไม่มีโอกาสได้เรียนตามปกติ โดยมากการศึกษาแบบนี้จะเน้นความรู้ และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ หรือการดำรงชีวิตประจำวันมากกว่าจะเน้นเรื่องประกาศนียบัตรหรือปริญญา

3. การศึกษาตามธรรมชาติ (Informal Education) เป็นการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบและไม่เป็นทางการ ไม่มีผู้รับผิดชอบโดยเฉพาะเจาะจง หรือเป็นกิจลักษณะแต่เป็นการเรียนรู้จากผู้นใกล้ชิด จากสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยดำเนินไปตามธรรมชาติ เช่น การเรียนรู้จากพ่อแม่ จากเพื่อนฝูง และจากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 ความหมายของการมัธยมศึกษา

Carter V. Good (Carter V. Good, 1973 : 522) ได้ให้ความหมายของการมัธยมศึกษาไว้ว่า

"การมัธยมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่วางแผนไว้สำหรับเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 12-17 ปี เน้นหนักเพื่อเป็นเครื่องมือให้การเรียนรู้ การแสดงออกและทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ความเป็นไปในชีวิตที่แท้จริง และเป็นการพัฒนาทัศนคติในการคิดค้น นิสัย และสภาวะที่เกี่ยวกับสังคม ร่างกาย และสติปัญญา"

สำหรับความหมายของมัธยมศึกษาที่ได้อธิบายไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มีดังนี้

มัธยมศึกษา ครอบคลุม การศึกษาที่อาศัยประถมศึกษาเป็นพื้นฐาน มุ่งหมายจะสำรวจและส่งเสริมความสนใจ และความฉันทานุเคราะห์ของเด็ก เพื่อให้ได้มีความรู้ และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ หรือให้มีพื้นฐานความรู้อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิต หรือเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้น

มัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่พึงคำนึงถึงเอกภาพ จึงจัดเป็นสายสามัญเพื่อให้มีพื้นฐานความรู้ทั่วไปบ้าง และสายอาชีพ เพื่อให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพทาง อาจจัดสอนประโยชน์มัธยมศึกษาตอนต้นและประโยชน์มัธยมศึกษาตอนปลายรวมในโรงเรียนเดียวกันหรือแยกกันก็ได้

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพเหมาะสมกับวัยตามต้องการ ความสนใจและความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

- ๐ มัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียน 3 ปี (อายุระหว่าง 12-14 ปี) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการ และวิชาชีพตามความถนัดและความสนใจ
- ๐ มัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียน 3 ปี (อายุระหว่าง 15-17 ปี) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531 : 2-3) ได้ให้คำนิยามของ "ระดับมัธยมศึกษา" ว่า

"ระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละประมาณ 3 ปี ในตอนต้นพึงให้ผู้เรียนเลือกเรียนกลุ่มวิชาการและวิชาชีพตามความถนัดและความสนใจอย่างกว้างขวาง ในตอนปลายพึงให้ผู้เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเน้นประเภทสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญศึกษา และประเภทอาชีพศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษาประเภทสามัญศึกษา ได้แก่ กรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู (โรงเรียนสาธิต) ทบวงมหาวิทยาลัย (โรงเรียน

สาริต) กรมศิลปากร (หลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นต้น) โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประเภทอาชีวศึกษา (ระดับ ปวช./เทียบเท่า) ได้แก่ กรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมศิลปากร (หลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นกลางและศิลปศึกษาชั้นกลาง)”

1.3 ความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาของไทย

ความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาของไทยตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 มีดังนี้คือ "มุ่งหมายจะสำรวจและส่งเสริมความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติของเด็ก เพื่อให้ได้รับความรู้และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพหรือให้มีพื้นฐานความรู้อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิต หรือเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้น"

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 มีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. รัฐบาลมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่เอกัตภาพ เพื่อเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ
2. กุลบุตร กุลธิดา พึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุ 15 ปีบริบูรณ์ เป็นอย่างน้อย
3. กุลบุตร กุลธิดา พึงชวนชวายหาความรู้และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์แก่งานของตนสืบต่อไปในภายหน้า
4. ในการจัดการศึกษานั้น ให้จัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคม และบุคคลโดยสอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนการปกครองประเทศ เช่นจัดให้มี
ก. จริยศึกษา ให้มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีหัวใจที่ปะทะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว

- ข. พลศึกษา ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิต กับทั้งมีน้ำใจนักกีฬา
- ค. พุทธศึกษา ให้มีความรู้ วิชาการ ปัญญา เพื่อการดำรงชีวิต
- ง. หัตถศึกษา ให้มีกิจนิสัย และความขยันหมั่นเพียรในการใช้มือปฏิบัติงาน

เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบอาชีพ

ความมุ่งหมายของหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503

1. เพื่อให้ได้มีการศึกษาทั่วไป เหมาะสมแก่วัยและสภาพของสังคมและให้มีการศึกษาเฉพาะตามความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล
2. เพื่อให้ได้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจตลอดจนให้มีส่วนช่วยส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน
3. เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีทัศนคติอันพึงปรารถนาสามารถอยู่และทำงานร่วมกับหมู่คณะได้ดียิ่ง

ความมุ่งหมายของแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 มีความมุ่งหมายให้การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมสุขภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ ความมุ่งหมายของการศึกษามีดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม
2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
3. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง

4. ให้ความสำคัญในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของ
มนุษยชาติที่มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และการมีส่วนร่วมในการ
ป้องกันประเทศ
5. ให้ความสำคัญและยกย่องความเสมอภาค ความสุจริต และความยุติธรรม
6. ให้ความสำคัญภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ
7. ให้ความสำคัญขั้นพื้นฐาน มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และการ
ใช้จ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบ
ด้วยกฎหมาย
8. ให้ความสำคัญในการติดต่อทำความเข้าใจ และร่วมมือซึ่งกันและกัน
รู้จักการแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติ
ปัญญา และโดยสันติวิธี
9. ให้ความสำคัญ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียมประเพณี และทรัพยากรของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1

(พ.ศ. 2504 - 2509)

เพื่อขยายและปรับปรุงการศึกษาระดับกลาง ทั้งในค่านิยมและอาชีพศึกษา
ให้เป็นรากฐานในการสร้างกำลังแรงงานในแขนงอาชีพต่าง ๆ ให้ทันความต้องการ
อันรีบด่วนของประเทศในค่านิยมศึกษาสามัญ จะปรับปรุงมาตรฐานชั้นมัธยมศึกษาให้เข้มแข็ง
เพื่อเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของการศึกษาชั้นอุดมศึกษา อันเป็นขั้นสูงสุดและจะส่งเสริมโรงเรียน
เอกชนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2

(พ.ศ. 2510 - 2514)

การพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ
คือ

1. ผลักดันให้ใ้ไ้ความคองการของประเทศ
2. ขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ทั่วถึง
3. ปรับปรุงคุณภาพและแก้ไขปัญหาควมมาครการอันเหมาะสม
4. ส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ โดยเฉพาะในค่านคุณภาพและ

มาตรฐานการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3
(พ.ศ. 2515 - 2519)

เพื่อปรับปรุงการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศพร้อมทั้งคำนึงถึงการปลูกฝังพลเมืองให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ เน้นการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลาง และระดับสูง นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนในการจัดการศึกษาในอัตราส่วนและวิธีทางที่เหมาะสมและหามาครการส่งเสริมให้มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสถาบันการศึกษากับสถาบันอื่น ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาเศรษฐกิจสาขาต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4
(พ.ศ. 2520 - 2524)

เพื่อเร่งรัดพัฒนาการมัธยมศึกษาทั้งในค่านปริมาณและคุณภาพให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในระดับกลางเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พร้อมทั้งสนองความต้องการพื้นฐานของสังคมในการที่จะช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เป็นพลเมืองดีและมีคุณธรรม และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการมัธยมศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 3 โดยมุ่งส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5

(พ.ศ. 2525 - 2529)

1. เพื่อปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน
2. เพื่อกระจายความเสมอภาคทางโอกาสของการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาให้กว้างขวางขึ้น
3. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีพละนาถมิยที่สมบูรณั รุจักสิทธิหน้าที่ของพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้โดยให้ ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น และรักการทำงานเพื่อค้ำรงชีวิตอย่ง เป็นสุขในสังคม
5. เพื่อปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นสื่อกลางในการพัฒนาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6

(พ.ศ. 2530 - 2534)

1. เพื่อขยายการมัธยมศึกษาให้เยาวชนได้รับการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น โดยเน้นให้มีการกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไปยังพื้นที่ที่ ค้อยโอกาสเป็นพิเศษ เพื่อลดความแตกต่างในเรื่องโอกาสทางการศึกษาระหว่างพื้นที่ และระหว่างเด็กที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน
2. เพื่อเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษาโดยการปรับปรุงมาตรฐานและคุณภาพ ของโรงเรียนให้สูงขึ้นและทัดเทียมกัน
3. เพื่อให้การจัดการมัธยมศึกษาส่งเสริมการประกอบอาชีพ

จุดมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาของสหรัฐอเมริกา

ในปี พ.ศ. 2461 คณะกรรมการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษาของ สหรัฐ ชื่อ Commission on the Reorganization of Secondary Education

ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเรียกว่า The Seven Cardinal Principles of Secondary Education ไว้ 7 ประการ คือ

1. สุขภาพ (Health) โรงเรียนมัธยมต้องสอนให้นักเรียนมีความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ปลูกฝังให้นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดี ส่งเสริมการสาธารณสุข โดยจัดโปรแกรมการสอน สุขศึกษา และพลศึกษา

2. ความสามารถในการใช้กระบวนการขั้นพื้นฐาน (Command of fundamental process) โดยการให้ความรู้ขั้นพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การฟัง และการคิดคำนวณ เพื่อจะได้เป็นรากฐานในการศึกษาชั้นสูงต่อไป

3. การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว (Worthy home membership) ปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเรื่องความสำคัญของครอบครัว มีความสัมพันธ์อันดีซึ่งกันและกัน รู้จักประพฤติตนเป็นคนดี รวมทั้งการทำหน้าที่เป็นพ่อบ้านและแม่บ้านที่ดีในอนาคต

4. การศึกษาวิชาชีพ (Vocation) โดยการสอนวิชาชีพให้แก่ นักเรียน เพื่อนักเรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ นอกจากนั้นยังสอนให้รู้จักเลือกอาชีพที่เหมาะสมแก่ตัวเองมากที่สุด และอาชีพนั้นสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมควย

5. การเป็นพลเมืองดี (Citizenship) โรงเรียนจะต้องปลูกฝังทัศนคติในการเป็นพลเมืองดี เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ ส่งเสริมให้นักเรียนสนใจต่อปัญหาทาง ๆ ในชุมชนและปฏิบัติความกฎหมาย

6. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (Worthy use of leisure) โดยการฝึกอบรมให้นักเรียนรู้คุณค่าของเวลา รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ และส่งเสริมให้นักเรียนมีงานอดิเรกที่เป็นประโยชน์

7. มีจริยธรรม (Ethical Character) เป็นหน้าที่ของโรงเรียนในการชี้แนะให้นักเรียนมีศีลธรรมจรรยา มีมารยาทที่งดงาม

จุดมุ่งหมายทั้ง 7 ข้อ ที่กล่าวมาแล้ว ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่ ละเลยปัญหาวัยรุ่น และขาดสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้ในการให้การศึกษาอีกหลายอย่าง เช่น ความรับผิดชอบทางสังคม ความสามารถในการเชิงเศรษฐกิจ ความเข้าใจในเรื่องระหว่างชาติ ความเจริญทางสติปัญญา และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สมควรต้องปรับปรุงแก้ไข

ในปี พ.ศ. 2481 มีคณะกรรมการชื่อ The Education Policies Commission ของสมาคมการศึกษาแห่งสหรัฐ (The Nation Education Association) ได้ประกาศจุดมุ่งหมายของการศึกษา ชื่อ The Purposes of Education in American Democracy ไว้ 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายว่าด้วยความเจริญแห่งตน (Self realization)

1.1 รักการศึกษาเล่าเรียน มีนิสัยชอบคนควหาความรู้อยู่เสมอ

1.2 สามารถใช้ภาษาแม่ได้ทั้งในการฟัง พูด อ่าน และเขียน

1.3 มีความรู้ทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และสามารถนำความรู้
ไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตประจำวันได้

1.4 มีทักษะในการฟัง การสังเกต รู้จักใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการทำงาน

โดยทั่วไป

1.5 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.6 มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บ และช่วยส่งเสริม

การสาธารณสุขของชุมชน

1.7 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

1.8 ส่งเสริมการเล่นกีฬาและการเล่นพื้นเมือง

1.9 รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

1.10 รู้คุณค่าของศิลปะ

1.11 ยึดมั่นในศาสนาและมีศีลธรรมประจำใจ รู้จักพึ่งตนเอง

1.12 รู้จักรักษาวินัย

1.13 มีความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์

2. จุดหมายว่าควมมนุษย์สัมพันธ์ (Human relations)

- 2.1 มีมนุษย์สัมพันธ์และรู้จักเคารพผู้อื่น
- 2.2 มีสัมมาคารวะและมรรยาทอันดีงาม
- 2.3 รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
- 2.4 รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ สามารถทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหรือผู้ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นด้วยดี
- 2.5 เห็นความสำคัญของบ้านในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคม
- 2.6 ยึดถือคุณคติของครอบครัว
- 2.7 มีความสามารถในการจักบ้านเรือนให้น่าอยู่และถูกสุขลักษณะ
- 2.8 รู้จักดำเนินชีวิตและรักษาสัมพันธ์ภาพแบบประชาธิปไตยในครอบครัว

3. จุดหมายว่าควมความสามารถในการครองชีพและการเศรษฐกิจ

(Economic efficiency)

- 3.1 มีความพึงพอใจในคุณค่าของงานฝีมือ
- 3.2 รู้จักและเข้าใจถึงลักษณะและโอกาสของงานอาชีพต่าง ๆ
- 3.3 รู้จักเลือกงานอาชีพที่ดีและเหมาะสม
- 3.4 รู้จักปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้น
- 3.5 รู้จักคุณค่าของงานที่ใดทำขึ้น
- 3.6 รู้จักวางแผนเศรษฐกิจสำหรับชีวิตของตนเอง
- 3.7 รู้จักใช้จ่ายใช้สอยในสิ่งที่เป็ประโยชน์และประหยัด
- 3.8 รู้จักรักษาดลประโยชน์ของตนเองโดยไม่สร้างวามเดือดร้อนให้แก่

ผู้อื่น

4. จุดหมายว่าควมรับผิดชอบหน้าที่พลเมือง (Civic responsibility)

- 4.1 รู้จักและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 4.2 รู้จักการแก้ไขสภาวการณ
- 4.3 รู้จักการคิกอย่างมีเหตุผล และไม่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อ

หรือการปลุกระคมมวลชน

- 4.4 รู้จักโครงสร้างและขบวนการของสังคม
- 4.5 รู้จักเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น
- 4.6 รู้จักการสงวนรักษาทรัพยากรของชาติ
- 4.7 รู้จักและเข้าใจในผลงาน และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
ที่ก่อให้เกิดทั้งคุณและโทษต่อตนเองและสังคม
- 4.8 รู้จักการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมโลก
- 4.9 รู้จักและเข้าใจภาวะเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ
- 4.10 รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีต่อประเทศชาติ
- 4.11 มีความจงรักภักดีต่ออุดมคติของประชาธิปไตย

1.4 นโยบายของการมัธยมศึกษา

นโยบายของการมัธยมศึกษาตามแผนการพัฒนาศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1

(พ.ศ. 2504 - 2509)

ได้จัดทำเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2506 มีนโยบายเน้นด้านการศึกษาเร่งรัดพัฒนาพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ไม่ได้เน้นนโยบายและการพัฒนาการศึกษา ส่วนระยะที่สอง ระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2509 มีนโยบายมุ่งขยายการมัธยมศึกษา โดยจะเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอใหญ่ และเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร ในด้านการปรับปรุงคุณภาพจะปรับปรุงการมัธยมศึกษาให้มีมาตรฐานสูงขึ้น และจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสมให้มากขึ้น

นโยบายของการมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2

(พ.ศ. 2510 - 2514)

มีนโยบายที่มุ่งขยายการจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสมให้มากขึ้น และส่งเสริมโรงเรียนเอกชนโดยเฉพาะในด้านคุณภาพและมาตรฐาน

นโยบายของการมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3

(พ.ศ. 2515 - 2519)

แผนพัฒนาฉบับนี้มีนโยบายปรับปรุงและขยายการมัธยมศึกษาโดยเร่งรัด การศึกษาในส่วนภูมิภาคเป็นพิเศษ และปรับปรุงการจัดการมัธยมศึกษาให้หลักสูตรกว้าง นอกจากนี้ยังปรับปรุงประสิทธิภาพการศึกษา สำหรับในภาคเอกชนมีนโยบายปรับปรุง ประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชนโดยเฉพาะในด้านการสอน

นโยบายของการมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4

(พ.ศ. 2520 - 2524)

มีจุดเน้นที่สำคัญคือปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรของการมัธยมศึกษา ขยาย ปริมาณและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา จัดแบ่งเขตโรงเรียนตามเมืองใหญ่และคามท้องที่ต่าง ๆ และปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียม การศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. จัดการศึกษาระดับมัธยมแบบไม่แยกสาย โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทาง วิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละ บุคคล

2. จัดโครงสร้างของหลักสูตรให้มีลักษณะจบในตัวเอง และเหมาะสมกับ สภาพเศรษฐกิจและสังคม

3. ปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการ ของบุคคลในท้องถิ่น นโยบาย โครงการ และเอกลักษณ์ ในการจัดการศึกษาของชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตนเองและให้ คิดเป็นทำเป็น

4. เปลี่ยนระบบการวัดผล การนิเทศให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ เรียนรู้และกระจายอำนาจหน้าที่การวัดผลการศึกษาไปให้โรงเรียนโดยจัดให้มีการควบคุม คุณภาพการศึกษาให้ไ้มาตรฐานพร้อม ๆ กันไป